

Philip Roth Amerikkalainen pastoraali

»Häikäisevä... kouraiseva, myötätuntoinen ja älykäs romaani.»

– BOSTON GLOBE

Philip Roth

AMERIKKALAINEN
PASTORAALI

SUOMENTANUT KRISTIINA RIKMAN

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Englanninkielinen alkuteos

American Pastoral

© Philip Roth 1997. All rights reserved

Suomenkielisen laitoksen © Kristiina Rikman ja WSOY 2018

Esipuhe © Jukka Petäjä 2018

»Dream» by Johnny Mercer, © 1944 (renewed)

WB Music Corp. All rights reserved. Used by permission.

Warner Bros. Publications U.S. Inc., Miami, Florida 33014

Korjattu painos vuodelta 2002

ISBN 978-951-0-43783-4

PAINETTU EU:SSA

J.G:lle

*Dream when the day is thru,
Dream and they might come true,
Things never are as bad as they seem,
So dream, dream, dream.*

JOHNNY MERCER,

katkelma 40-luvulla suosituista iskelmästä »Dream»

silloin harvoin kun odotettu tapahtuukin...

WILLIAM CARLOS WILLIAMS,

At Kenneth Burke's Place, 1946

I

PARATIISI MUISTOISSAMME

1

SWEDE. SILLÄ NIMELLÄ oli maaginen kaiku Newarkissa sotavuosina, kun olin vielä koulupoika, jopa sen sukupolven aikuisten korvissa joiden vanhemmat olivat vielä asuneet cityn vanhassa Prince Streetin juutalaiskorttelissa ja jotka eivät olleet vielä niin täydellisesti amerikkalaistuneita että lukiolaisatleetin lahjakkuus olisi heidät ilman muuta häikäissyt. Nimi oli maaginen; maagiset olivat kasvotkin. Meidän voittopuolisesti juutalaisen kunnallisen lukiomme muutamasta vaaleaihoisesta juutalaisopiskelijasta kellään ei ollut läheskään yhtä esiin työntyvää leukaa, jäyhää viikinkinaamaa kuin tuolla heimoomme syntyneellä sinisilmäblondilla, Seymour Irving Levovilla.

Swede loisti jalkapallossa laitahyökkääjänä, koripallossa sentterinä ja baseballissa ykköspesällä. Vain korisjoukkue oli mistään kotoisin – se voitti kahdesti kaupungin mestaruuden ja Swede teki eniten pisteitä – mutta niin kauan kuin Swede kunnostautui ei meidän urheilujoukkueidemme menestys merkinnyt suuriakaan oppilaskunnalle, jonka vanhemmista suurin osa oli oppimatonta ja ylläritettyä ja arvosti yli kaiken akateemisia saavutuksia. Meidän yhteisössämme ei fyysinen aggressio, jos kohta urheiluasuuilla ja pelisäännöillä naamioituna ja juutalaisille harmittomana, ollut perinteinen mielihyvän tuoja – hyvät arvosanat olivat. Mutta Sweden välityksellä koko naapuristo antautui haaveilemaan menestyksestä niin kuin urheiluintoilijat kaikkialla maailmassa: meidän perheemme pystyivät melkein

ei-juutalaisten lailla (tai niin kuin he kuvittelivat ei-juutalaisten tekävän) unohtamaan todellisuuden ja panemaan kaiken toivonsa urheilusuoritukseen. Ennen kaikkea he pystyivät unohtamaan sodan.

Swede Levovin kohoaminen kaikkien Weequahicin juutalaisten ikiomaksi Apolloksi selittyy luullakseni parhaiten saksalaisia ja japanilaisia vastaan käydyllä sodalla ja siitä siinneillä peloilla. Kun Swede pelasi lannistumattomana kentällä, tylsä arkipäivä tuki bisarrilla, harhaisella tavalla niiden ihmisten lepohetkeä Sweden viattomuudessa, jotka elivät peläten etteivät näkisi enää koskaan poikiaan tai veljiään tai aviomiehiään.

Ja miten tuo kaikki – jokaisen koriin upotetun pallon, jokaisen kiinni kopatun pallon, jokaisen vasemman kenttäpuoliskon linjaviivan ylityksen ihannointi ja pyhittäminen – vaikutti häneen? Sekö hänestä muovasi niin jäyhän ja kivikasvoisen pojan? Vai oliko tuo kypsältä näyttävä maltillisuus vain kiihkeän sisäisen kamppailun ulkoinen ilmaus, pyrkimys pitää kurissa narsismi jota koko yhteisö rakkaudellaan ruokki? Lukion huutosakin työillä oli oma kannustus Swedelle. Toisin kuin muut kannustukset, joiden tarkoitus oli kohottaa koko ryhmän mielialaa tai sähköistää katsojia, tämä rytmikäs tömistys oli kunnianosoitus yksistään Swedelle, hänen laimentumattomalle ja häkelymättömälle täydellisyydelleen. Huuto kaikui jumppasalissa kaikissa korimatseissa aina kun hän otti levy pallon tai heitti pisteen, lainehti meidän puolen päässä stadionia jalkapallo-otteluissa aina kun hän eteni jaardin tai katkaisi etenemisen. Jopa vähän katsojia keräävissä baseballin kotiotteluissa Irvington Parkissa, missä huutosakkien tupsutyttöjä ei juuri nähty rivissä polvillaan sivuviivan luona, saattoi kuulla kuinka jotkut Weequahicin uskollisimmat kannattajat huutelivat sitä puisilla katsomonpenkeillä ei vain silloin, kun Swede tuli lyömään vaan silloinkin, kun hän poltti jonkun rutiininomaisesti ensimmäisellä pesällä. Huudossa oli kahdeksan tavua, kolme ensimmäistä tuli hänen nimestään, ja se meni jotenkin näin:

Taa ta-*taa*! Taa ta taa... ta-*taa*! Ja etenkin jalkapallomatseissa tempo kiihtyi kerta kerralta kunnes kaikkein kiihkeimmän ihailun hetkellä suoritettiin ekstaasissa räjähdysenomainen hamosia hulmauttava kärrynpyöränumero, jossa kymmenen pikku huutosakkityttösen oranssit jumppapöksyt vilkkuivat ilotulituksen lailla meidän ihailevien silmiemme edessä... eikä suinkaan rakkaudesta meitä muita kohtaan vaan rakkaudesta suurenmoiseen Swedeen. »Swede Levov! Rimmaa niin kuin 'Love!' Swede Levov! Rimmaa niin kuin... 'Love'!... Swede Levov! Rimmaa niin kuin 'Love'!»

Kyllä, kaikkialla minne hän katseensa loi ihmiset rakastuivat häneen. Karkkikaupan omistajat, joille me pojat olimme maanvaivana, huiskivat meitä pois jaloistaan huutelemalla »Hei siellä, ei!» tai »Lopettakaa heti kakarat!» mutta häntä he puhuttelivat kunnioittavasti nimeltä. »Swede» he sanoivat. Vanhemmat hymyilivät ja kutsuivat häntä hyväntahtoisesti »Seymouriksi». Kikattavat tytöt, joiden ohi hän kulki kadulla, teeskentelivät pyörtyvänsä ja rohkeimmat saattoivat huhuilla hänen peräänsä: »Tule takaisin Levov, tule takaisin rakas Levov!» Ja hän salli sen tapahtua, hän liikkui naapuristossa kaiken tuon rakkauden kohteena ja näytti siltä kuin ei olisi tuntenut mitään. Meillä muilla saattoi olla vaikka minkälaisia päiväunelmia totaalisen, kritiikitömän, palvovan liehakoinnin suotuisasta vaikutuksesta, mutta Sweden tuo hänelle syydetty rakkaus näytti päinvastoin jättävän tunteettomaksi. Tuossa pojassa, jota monet pitivät toivon symbolina – sinä lihaksi tulleenä lujuutena, päättäväisyytenä, yhtyneenä urheutena, joka vielä voittaisi ja toisi koulumme sotapalvelusmiehet vahingoittumattomina kotiin Midwayn atolleilta, Salernosta, Cherbourgista, Solomonin saarilta, Aleuteilta, Tarawasta – ei näyttänyt olevan tippaakaan henkevyyttä tai ironiaa häiritsemässä hänen synnynnäistä vastuuntuntoaan.

Mutta Sweden kaltaiselle pojalle henkevyys tai ironia on vain mutka matkassa, ironia kun on inhimillinen lohtu ja sivuseikka, jos on matkalla jumalaksi. Joko hänen persoonassaan oli puoli

jonka hän tukahdutti kokonaan tai joka vielä uinui tai sitten, mikä oli todennäköisempää, ei. Hänen etäisyytensä, hänen näennäinen passiivisuutensa kaiken tuon epäseksuaalisen rakkauden himoittuna kohteena sai hänet näyttämään, jos ei nyt aivan jumalalliselta, niin ainakin hienostuneemmalta kuin ne alkuihmiset joita melkein kaikki muut meidän koulussamme edustivat. Hänet oli kahlittu historiaan, valittu historian *väliskappaleeksi*, häntä ihailtiin sellaisella tunteen palolla, jollaista ei kenties olisi koskaan nähty, jos hän olisi rikkonut Weequahicin koripalloennätyksen – tekemällä kaksikymmentäseitsemän pistettä Barringeria vastaan pelatussa ottelussa – jonakin muuna päivänä kuin sinä ylen surullisena päivänä vuonna 1943, kun Luftwaffen hävittäjät ampuivat alas viisikymmentäkahdeksan Lentävää Linnoitusta, kaksi joutui ilmatorjunnan uhriksi ja viisi muuta putosi Englannin rannikon jo ylitettyään palatessaan pommituslennolta Saksasta.

Sweden nuorempi veli, Jerry Levov, oli minun luokkatoverini, hintelä pienipäinen, omituisen ylielastinen poika, joka muistutti rakenteeltaan lakritsipötköä, matemaattinen lapsinero ja tammikuussa 1950 koulusta valmistuneiden jäähyväispuheen pitäjä. Vaikkei Jerry koskaan ystäväystynyt kunnolla kenenkään kanssa, hän kiinnostui vuosien varrella minusta omalla käskevällä, kiiuvaalla tavallaan mikä johti siihen, että minä kymmenvuotiaasta eteenpäin hävisin hänelle säännöllisesti pöytätenniksessä Levovien talon viimeistellyssä kellaritilassa Wyndmoorin ja Keerin kulmassa – »viimeistely» tarkoitti sitä, että kellaritila oli pane-loitu oksaisella mäntylaudalla, otettu asumiskäyttöön, eikä niin kuin Jerry tuntui ajattelevan, että se oli täydellinen paikka kaverin viimeistelyyn.

Jerryn raivo pingpong -pöydän äärellä ylitti veljen aggression lajissa kuin lajissa. Pingpongpallo on, loistavaa, vielä juuri sen kokoinen ja muotoinen ettei sillä saa silmää vastapelurin päästä. Muuten en olisi pelannut Jerry Levovin kellarissa. Jollen olisi päässyt leuhkimaan ihmisille, että olin kuin kotonani Swede

Levovin talossa, kukaan ei olisi saanut minua siihen kellariin puolustuksenani pelkkä pieni puinen pingpongmaila. Mikään niin kevyt kuin pingpongpallo ei voi olla tappava ase, mutta kun Jerry pamautti lyöntinsä ei murha voinut olla kovin kaukana hänen ajatuksistaan. Mieleeni ei koskaan juolahtanut, että hänen väkivaltaisella käytöksellään saattaisi olla jotakin yhteyttä siihen, että hän oli Swede Levovin pikkuveli. Koska minä en voinut kuvitella mitään hienompaa kuin olla Sweden veli – paitsi tietysti olla Swede – en ymmärtänyt että Jerry'n kenties oli vaikea kuvitella mitään pahempaa.

Sweden makuuhuone – johon en koskaan tohtinut astua sisälle mutta jonne pysähdyin kurkistamaan aina mennessäni Jerry'n huoneen vieressä olevaan vessaan – oli talon takapuolella räystäään alla. Viistoine kattoineen ja pystyikkunoineen ja seinille kiinnitetyine Weequahicin viireineen se näytti minun silmissäni täydelliseltä pojan huoneelta. Kahdesta takapihalle avautuvasta ikkunasta näki Levovin autotallin katolle, missä Swede koulupoikana talviaikaan harjoitteli iskemällä baseballmailallaan kattotuoliin kiinnitetystä narussa roikkuvaa palloa – idean hän oli varmaan saanut John R. Tunisin baseballromaanista nimeltä *The Kid from Tomkinsville*. Törnäsin tuohon kirjaan ja muihinkin Tunisin baseballteoksiin – *Iron Duke*, *The Duke Decides*, *Champion's Choice*, *Keystone Kids*, *Rookie of the Year* – Sweden sängyn yläpuolelle seinään upotetussa kirjahyllyssä, minne ne kaikki oli aakkostettu kahden jyrävän pronssisen kirjatuen väliin: pienoiskopioita Rodinin Ajattelijasta – bar mitzvah -lahjoja varmaan. Menin heti kirjastoon lainatakseni kaikki saatavilla olevat Tunisin kirjat ja aloitin *The Kid of Tomkinsvillestä*, kouraisevan liikkuttavasta, yksinkertaisesti kirjoitetusta poikakirjasta, joka oli paikoittain jäykkä mutta suoraviivainen ja kunnioitusta herättävä tarina Kidistä, Roy Tuckerista, Connecticutin kukkuloiden siististä nuoresta siepparista, jonka isä kuolee kun poika on neljän ja jonka äiti kuolee kun hän on kuudentoista

ja joka auttaa isoäitiään perheen elättämisessä ahertamalla päivisin sukutilalla ja iltaisin »MacKenzien drugstoressa South Mainin kulmassa».

1940 julkaistussa kirjassa oli mustavalkokuvitus joka pienin ekspressionistisin vääristymin, mutta silti riittävän anatomisesti, kuvaa osuvasti Kidin kovaa elämää aikana ennen kuin baseballista tuli miljoonabisnestä, aikana jolloin se oli yksi maanpäällisen elämän mysteereitä, jolloin mestaruussarjan pelaajat näyttivät eivät niinkään isoilta terveiltä lapsukaisilta kuin laihoilta ja nälkiintyneiltä työmiehiltä. Kuvitus näytti siinseen Amerikan suurten pulavuosien karusta niukkuudesta. Noin kymmenen sivun välein jotakin tarinan dramaattisesti toimivaa hetkeä – »Hän kykeni lisäämään vähän pököä pesään», »Pallo kiisi yli takarajan», »Razzle nilkutti pelaaja-aitioon» – kuvitettiin ytimekkäästi mustekynäpiirroksella joka esitti tummahkoa, laihaa, lonttoposkista baseballpelaajaa, jonka valkealle sivulle hahmoteltu siluetti näytti maailman yksinäisimmältä ihmispololta, niin luonnon kuin ihmistenkin hylkäämältä, tai joka pallokentän nurmikkoa jäljittelevällä rasterilla raahasi perässään matomaista varjoaan kuin laihaa pienenisveistosta. Hänessä ei ole hohtoa edes peliasussa. Jos hän on sieppari, hänen räpyläkäpensä näyttää kypälältä, ja kuva kuvalta käy yhä selkeämmäksi, että vaikka mestaruussarjassa pelaaminen näyttääkin sankarilliselta, se on vain uusi laji rasittavaa uurastusta josta ei kiitosta palkaksi saa.

The Kid from Tomkinsville, Tomkinsvillen poika, olisi voinut yhtä hyvin olla nimeltään Tomkinsvillen lammas tai jopa Tomkinsvillen lampaan tie teuraaksi. Jokaista voittoa Kidin uralla, tuliterästä tulokkaasta Brooklyn Dodgersien viimeiseksi oljenkorreksi, seuraa rankaisuksi pettymys tai murskaava onnettomuus. Yksinäisen, koti-ikävää potevan Kidin ja Dodgersien veteraanisiepparin, Dave Leonardin, välille kehkeytyvä luja kiintymys – Leonard luotsaa häntä onnistuneesti isojen poikien sarjan tavoille ja vahtii »tarkoin ruskein

silmin syöttölaudan takaa» Kidin vääriä – katkeaa brutaalisti kuusi viikkoa ennen pelikauden alkua, kun vanha pelaaja pudotetaan kylmästi pelaajalistalta. »Tätä nopeutta ei useinkaan baseballista puhuttaessa mainita: nopeutta jolla pelaaja nousee – ja putoaa.» Ja kun Kid sitten voittaa viidennentoista peräkkäisen ottelunsa – tulokkaiden ennätys jota kukaan syöttäjä ei kummassakaan liigassa ole lyönyt – voittoa railakkaasti juhlivat pelitoverit kamppaavat hänet vahingossa suihkussa ja kaatuessa saatu kyynärpäävamma tekee lopun hänen syöttäjänurastaan. Hän istuu lopun vuotta vaihtopenkillä, lyö tiukassa paikassa jonkun pelaajan puolesta, koska omaa niin hyvän pelisilmän ja kun talvi lumineen koittaa – kotona Connecticutissa missä päivät kuluvat maatilan töissä ja illat drugstoressa – hän harjoittelee ahkerasti Dave Leonardin ohjeiden mukaan pysyäkseen lyöntikunnossa («Hänen pahin vikansa oli taipumus pitää oikea olkapää alhaalla lyödessä») hakaamalla kylminä talviaamuina ladon seinään kiinnitetystä narussa roikkuvaa palloa »rakastetulla mailallaan» kunnes on hiestä märkä. »’Pam...’ Siisti suloinen ääni kun maila osuu palloon.» Seuraavalla pelikaudella hän on valmis palaamaan Dodgerseihin nopeana oikean laidan ulkopelaajana, nousee kapteeniksi ja vie joukkueensa tavoittelemaan mestaruutta. Sesongin viimeisenä päivänä, ottelussa Giantseja vastaan, Kid syyttää Dodgersit hyökkäykseen ja neljännentoista syöttövuoron lopulla – kun kaksi pesää on täynnä ja kaksi miestä odottaa lyöntivuoroaan ja Dodgersit johtavat juoksuissa jotka Kid on tehnyt rohkealla, hänelle luonteenomaisella lihaksikkaalla juoksutyyllillä – hän pelaa vihoviimeisen pallon kotiin nappaamalla kopin ja törmää oikean kenttäpuoliskon aitaan. Tuo mahtava huimapäinen suoritus nostaa Dodgersit mestaruussarjaan ja jättää hänet »kiemurtelemaan tuskissaan kentän oikean laidan vihreälle nurmelle». Tunis huipentaa kohtauksen näin: »Hämärä laskeutui kentälle syöksyvän pelaajalauman ylle ja kietoi sisäänsä ne kaksi miestä jotka kantoivat paareilla

makaavaa elotonta hahmoa... Ukkonen jyrähti. Sade lankesi kentälle.» Hämärä laskeutui, sade lankesi, ukkonen jyrähti ja siihen päättyi poikien oma Jobin kirja.

Minä olin kymmenen vanha enkä ollut ikinä lukenut mitään vastaavaa. Miten julmaa elämä oli. Ja epäoikeudenmukaista. En jaksanut uskoa sitä. Yksi Dodgersien roistomaisista pelaajista on Razzle Nugent, hyvä syöttäjä mutta juoppo ja tuittupää, joka on raivokkaan kateellinen Kidille. Mutta se pelaaja, jota kannetaan »elottomana» paareilla ei suinkaan ole Razzle vaan pelaajista parhain, orpo maalaispoika Kid, vaatimaton, totinen, siveä, lojaali, naiivi, lannistumaton, töitä paiskiva, hiljainen, rohkea, loistava urheilija, kaunis, ankaran yksinkertainen poika. Turha sanoakaan että minä yhdistin mielessäni Kidin ja Sweden ja mietin miten Swede oli pystynyt lukemaan tuon kirjan, joka oli saanut minut melkein kyyneliin ja vienyt yönet. Jos olisin uskaltanut, olin kysynyt häneltä arveliko hän lopun tarkoittavan sitä, että Kid oli lopullisesti lyöty vai jättikö se sittenkin mahdollisuuden vielä uuteen paluuseen. Sana »eloton» kauhistutti minua. Oliko kauden viimeinen koppi *tappanut* Kidin? Mitä mieltä Swede oli? Välittikö hän? Oliko hänen mielessään käynyt, että jos epäonni vainosi Tomkinsvillen Kidiä niin se saattaisi iskeä myös mahtavaan Swedeeseen? Vai oliko tuo kirja suloisesta sankarista, jota niin raa’asti ja epäoikeudenmukaisesti rangaistaan – kirja viattomasta lahjakkuudesta, jonka pahin vika on taipumus pitää oikea olkapää vasenta alempana ja lyödä yläviistoon, mutta jonka jyrisevät taivaat silti tuhoavat – vain yksi kirja muiden joukossa, hyllyntäytettä Ajattelijapatsaiden välissä?

Keer Avenuella asuivat rikkaat juutalaiset – tai ainakin he näyttivät rikkailta niistä perheistä jotka asuivat kahden, kolmen tai neljän perheen vuokra-asunnoissa, joiden ulkoportailla me leikimme koulun jälkeen: pelasimme paskaa, venttiä ja porraspalloa kunnes halpa kumipallo, jota lyötiin armottomasti portaita vasten, pamahti rikki saumakohdasta. Tänne vale-

akasioiden reunustamien katujen ruudukkoon, joksi Lyonsin maatala oli jaettu kaksikymmenluvun alkuvuosien nousuhuumassa, Newarkin juutalaisten ensimmäinen maahanmuuttajien jälkeinen sukupolvi muodosti yhteisön, joka haki esikuvansa enemmän amerikkalaisesta keskivertoelämästä kuin siitä puolalaisesta shtetlistä, jonka heidän jiddishiä puhuvat vanhempansa olivat loihtineet Prince Streetille Newarkin köyhään kolmanteen kaupunginosaan. Keer Avenuen juutalaiset asumiskäyttöön otetuine kellarikerroksineen, lasitettuine verantoineen ja liuskakiviportaineen näyttivät olevan eturintamassa vaatimassa rohkeiden pioneerien lailla oikeutta normaaleihin amerikkalaisiin palveluihin. Ja etujoukkojen kärjessä olivat Levovit, jotka olivat pistouvanneet meille ikioman Swedensä, pojan joka oli niin lähellä ei-juutalaista kuin ei-juutalaisen oli mahdollista päästä.

Levovit itse, Lou ja Sylvia, eivät olleet sen selvemmin amerikkalaisiksi tunnistettavia vanhempia kuin minun omat jersey-syntyinen juutalaisisäni ja -äitini, eivät sen enemmän tai vähemmän sivistyneitä, kaunopuheisia tai kultivoituneita. Ja se oli minulle iso yllätys. Tuota Keer Avenuen omakotitaloa lukuun ottamatta ei meitä erottamassa ollut mitään sellaista talonpoikien ja aristokratian kaltaista luokkaeroa, jollaisesta koulussa luettiin. Rouva Levov, ihan niin kuin minunkin äitini, oli siisti talousihminen, erittäin hyväkäyttöksinen, miellyttävän näköinen nainen joka otti alati huomioon kaikkien tunteet – yksimonia tuon ajan naisista jotka eivät uneksineetkaan lapsikeskeisestä huushollista vapautumisesta. Äidiltään Levovin pojat olivat perineet pitkät raajansa ja vaaleat hiuksensa, mutta koska rouva Levovin hiukset olivat punaisemmat, säkkäräisemmät ja hänen ihonsa vielä nuorekkaasti pisamainen, hän ei näyttänyt yhtä hätkähdyttävästi arjalaiselta kuin pojat, hän oli vähemmän silmiinpistävä geneettinen oikku meidän kaduillamme kävelvien naamojen joukossa.

Isä ei ollut varmaan sataaseitsemääkymmentä pidempi – hontelo ja vielä levottomampi kuin minun isäni, jonka huolet

muovasivat minunkin huoliani. Herra Levov oli niitä slummissa kasvaneita juutalaisia isiä, joiden hiomaton, oppia saamaton maailmankuva yllytti kokonaista juutalaisten poikien eteenpäin pyrkivää, yliopistokoulutettua sukupolvea: isä jolle kaikki on järkähtämätöntä velvollisuutta, jolle on olemassa vain oikea ja väärä eikä mitään siltä väliltä, isä jonka ambitiot, ennakkoluulot ja uskomukset ovat lujittaneet liittonsa niin turvassa varsinaiselta harkinnalta ettei hänen kynsistään pääsekään niin helposti kuin luulee. Rajallisia miehiä rajattomine energioineen, miehiä jotka ystäväystyvät yhtä nopeasti kuin kyllästyvätkin; miehiä jolle tärkeintä elämässä on *jatkaa kaikesta huolimatta*. Ja me olimme heidän poikiaan. Meidän tehtävämme oli rakastaa heitä.

Minun isäni oli jalkojenhoitaja, joka oli vuosikaudet pitänyt vastaanottoaan meidän olohuoneessamme ja joka ansaitsi juuri sen verran että perhe pysyi leivässä, mutta ei sen enempää, ja herra Levov taas rikastui tehtailemalla naisten hansikkaita. Hänen isänsä – Swede Levovin isoisä – oli muuttanut Newarkiin vanhasta maasta 1890-luvulla ja ruvennut töikseen kalvimaan liotussammioista nostettuja tuoreita lampaanvuotia; yksinäinen juutalainen keskellä Newarkin ronskeimpia slaavilaisia, irlantilaisia ja italialaisia emigrantteja jotka paiskivat töitä T. P. Howellin Nuttman Streetin tehtaassa. Howell oli siihen aikaan kaupungin vanhimman ja suurimman teollisuudenalan, parkitsimoiden ja nahkatehtaiden, iso nimi. Nahan muokkamisessa on kaikkein tärkeintä vesi – nahat pyörivät isoissa vesirummuissa, rummut sylkevät ulos likaantunutta vettä, putket kohisevat kylmää ja kuumaa vettä, satojatuhansia vesilitroja. Jos vesi on pehmeää ja hyvää, siitä tehdään olutta ja sillä parkitaan nahkoja, ja Newarkissa tehtiin molempia – siellä oli isoja panimoita ja isoja parkitsimoita ja runsaasti märkää, haisevaa, uuvuttavaa raatamista emigranteille.

Poika Lou – Swede Levovin isä – lopetti koulunsa neljän-toista vanhana ja meni nahkatehtaaseen töihin auttaakseen yhdeksänhenkisen perheen toimeentulossa ja oppi, ei vain

värjäämään pukinvuotia levittämällä niille liejuväriä litteällä, jäykällä harjalla vaan myös valikoimaan ja lajittelemaan nahkoja. Parkitsimossa, joka haisi sekä teurastamolta että kemikaalitehtaalta, vuodat liotettiin ja keitettiin ja niistä kalvittiin pois kaikki pintakerroksen ja karvan jätteet ja myös lihan ja rasvan tähteet. Puhaltimet kuivasivat kesäaikaan kellon ympäri tuhansia ja taas tuhansia kuivumaan ripustettuja nahkoja ja lämpötila nousi matalalämpöisessä kuivaamossa yli neljäkymmeneen asteeseen, ja valtavissa sammiosaleissa – pimeitä kuin luolat ja märkiä – kekseillä ja sauvoilla aseistetut, paksuin esiliinoin suojautuneet ronskit työmiehet vetivät ja työnsivät ylipursuavia vaunuja, väänsivät ja ripustivat kuivumaan vettyneitä vuotia, raatoivat kuin eläimet koko kaksitoistatuntisen työvuoronsa; se oli haiseva, likainen paikka, jonka lattioita peittivät punaisiksi ja mustiksi ja sinisiksi ja vihreiksi värjäytyneet vedet ja kaikkialla velloi vuodanpalasia ja rasvaa, suolaa oli vuorittain ja liuottimia tynnyreittäin – se oli Lou Levovin lukio ja korkeakoulu. Hämmästyttävää ei ollut se miten tiukaksi hän kasvoi. Hämmästyttävää oli se miten inhimillinen hän silti joskus osasi olla.

Valmistuttuaan parikymppisenä Howell & Co.:lta hän hankki kahden veljensä kanssa pienen alligaattorinnahaan erikoistuneen käsilaukkutehtaan ja teki sopimuksen R. G. Solomonin, Newarkin karduaaninahkakuninkaan ja johtavan alligaattorinnahan parkitsijan kanssa; hetken aikaa näytti siltä että liike saattaisi menestyä, mutta pörssiromahduksen jälkeen se meni nurin ja nuo kolme eteenpäin pyrkivää uskalikko-Levovia tekivät konkurssin. Newark Maid Leatherware aloitti muutamaa vuotta myöhemmin, ja nyt Lou Levov osti omin päin sekundaar nahkatavaraa – viallisia käsilaukkuja, hansikkaita ja vöitä – ja myi niitä viikonloppuisin käsikärryistä ja iltaisin ovelta ovelle. Down Neckissä, itäisimmän Newarkin niemekkeellä, jonne kaikki uudet maahanmuuttajat ensiksi asettuivat – se oli alavaa maata jota rajaa pohjoisessa ja idässä Passaicjoki ja etelässä marskimaat – asui italialaisia ja he ryhtyivät hänelle alihankki-

joiksi tekemällä hansikkaita kotonaan. He leikkasivat ja ompelivat Levovin hankkimista nahoista naisten hansikkaita, joita hän sitten kaupitteli ympäri osavaltiota. Sodan syttyessä hänellä oli osuuskunta italialaisia perheitä, jotka leikkasivat ja ompelivat vuonannahkahansikkaita pienen tehtaan yläkerrassa West Market Streetillä. Se oli marginaalibisnestä eikä tuottanut kunnolla ennen vuonna 1942 tullutta onnenpotkua: armeija tilasi erän mustia, vuorillisia naisten nahkahansikkaita. Levov vuokrasi vanhan sateenvarjotehtaan, viisikymmentä vuotta vanhan nelikerroksisen savun mustuttaman tiilitalon Central Avenuen ja 2. Streetin kulmasta, ja vähän ajan päästä ostaa pamautti sen ja vuokrasi yläkerran vetoketjutehtaalle. Newark Maid alkoi syyttää maailmalle hanskoja ja parin kolmen päivän välein tuli kuorma-auto, peruutti ovelle ja vei hansikkaat mennessään.

Armeijankin tilausta suurempi ilon aihe oli Bambergerin sopimus. Newark Maid sai jalan oven väliin ja siitä tuli Bambergerin suurin hienojen naistenkäsineiden tuottaja ja kaikki johtui Lou Levovin ja Louis Bambergerin odottamattomasta kohtaamisesta. Meyer Ellensteinin – Ellenstein oli kaupungin poliisipäällikkö vuodesta 1933 ja ainoa juutalainen joka koskaan pääsi Newarkin pormestariksi – kunniaksi järjestetyillä juhlaillallisilla joku Bambergerin pomoista, kuultuaan että Swede Levovin isä oli läsnä, tuli onnittelemaan häntä siitä hyvästä että Newark News oli antanut pojalle piirikunnan mestaruusliigan parhaan keskikenttäpelaajan tittelin. Lou Levov haistoi heti elämänsä tilaisuuden – tilaisuuden päästä esteistä piittaamatta suoraan huipulle – ja puhui puhumistaan niin kauan että hänet esiteltiin samaisten Ellensteinin illallisten aikana itselleen legendaariselle L. Bambergerille, Newarkin hienoimman tavaratalon perustajalle ja filantroopille, joka oli lahjoittanut kaupungille museon, mahtavalle henkilölle joka oli paikalliselle juutalaisväestölle yhtä tärkeä kuin Bernard Baruch oli ympäri maata sijoittuneille juutalaisille, koska hänellä oli läheiset suhteet Franklin Delano Rooseveltiin. Vaikkei Bam-

berger tehnytään muuta kuin ravisti Lou Levovin kättä ja jututti häntä muutaman minuutin (Swedestä) naapuristoon levinneen juorun mukaan Lou Levov oli sanonut hänelle päin naamaa: »Herra Bamberger, meillä on hyvä hinta-laatu-suhde – miksemme me voisi myydä teille hansikkaita?» Ja ennen kuun loppua Bam oli tehnyt ensimmäisen tilauksensa Newark Maidilta. Kuusituhatta paria.

Sodan loppuessa Newark Maid oli vakiinnuttanut nimensä – suurelta osalta Swede Levovin urheilusuoritusten ansiosta – yhdeksi arvostetuimmista ulkopuolella New Yorkin Gloversvillen, hansikasteollisuuden keskuksen, jonne Lou Levov rahtasi vuotiaan rautateitse Fultonvillen kautta parkittaviksi alan parhaassa parkitsimossa. Runsas vuosikymmen myöhemmin kun Puerto Ricon tehdas avattiin 1958, Swedestä tulisi yhtiön nuori toimitusjohtaja, joka matkusti aamuisin Central Avenuelle kotoaan, viitisenkymmentä kilometriä Newarkin länsipuolella, ulkopuolella esikaupunkien sijaitsevasta talostaan – lyhyenmatkan pioneeri, joka eleli sadan eekkerin farmillaan pikkutien varrella harvaan asutuilla kukkuloilla Morristownin takana, hyvinvoivalla maaseudulla New Jersey Old Rimrockissa, pitkän matkan päässä siitä parkitsimon määrästä permannosta jolta isoisä Levov oli aloittanut elämänsä Amerikassa kalvimalla vuodasta irti kumimaisen lihan joka oli kammottavasti paisunut kaksinkertaiseksi suurissa kalkkiammeissa.

Seuraavana päivänä koulun loppumisen jälkeen Weequahicissa kesäkuussa -45 Swede oli liittynyt merijalkaväkeen innokkaana pääsemään mukaan taisteluihin jotka päättäisivät sodan. Huhu kertoi että hänen vanhempansa menivät aivan tolaltaan ja tekivät kaikkensa jotta hän olisi siirtynyt merijalkaväestä laivastoon. Vaikka hän selviäisikin merijalkaväen surullisen kuuluisasta antisemitismistä, niin miten hän kuvitteli selviävänsä Japanin valloituksesta? Mutta Swedeä ei puhumalla taivuteltu luopumaan miehekkään patrioottisesta haasteesta, jonka hän oli salaa asettanut itselleen heti Pearl

Harborin jälkeen: hän lähtisi taistelemaan urhona urhojen joukossa jos maa olisi sodassa vielä hänen lukiosta valmistumisensa aikaan. Hän lopetteli juuri peruskoulutustaan Parris Islandilla Etelä-Carolinassa, missä huhuttiin että merijalkaväki hyökkäisi Japanin rannoille maaliskuun ensimmäisenä 1946, kun Hiroshimaan pudotettiin atomipommi. Sen seurauksena Swede sai viettää lopun palvelusajastaan »vapaa-ajan ohjaajana» Parris Islandilla. Hän veti pataljoonalleen puolen tunnin voimisteluharjoitukset joka päivä ennen aamiaista, järjesti nyrkkeilyotteluita parina iltana viikossa värvättyjen viihdyttämiseksi ja suurimman osan aikaa pelasi tukikohdan joukoissa asevoimia vastaan ympäri etelää, koripalloa koko pitkän talven ja baseballia pitkin kesää. Etelä-Carolinasta tuli hänen asemapaikkansa melkein vuodeksi ja sinä aikana hän kihlautui irlantilaisen katolisen tytön kanssa, jonka isä, merijalkaväen majuri ja entinen Purduen jalkapallovalmentaja, oli hommannut hänelle helpon ja hyväpalkkaisen homman liikunnanohjaajana pitääkseen hänet Parris Islandilla pelaamassa. Monta kuukautta ennen Sweden armeijasta pääsyä Sweden oma isä poikkesi matkallaan Parris Islandilla, viipyi koko viikon hotellissa tukikohdan lähellä Beaufortissa, ja lähti vasta kun kihlaus neiti Dunleavyn kanssa oli purettu. Swede palasi kotiin vuonna -47 kirjoittautuakseen East Orangessa sijaitsevaan Upsala Collegeen kaksikymppisenä nuorena miehenä, jolla ei ollut vaivoinaan kristittyä vaimoa, ja entistä sankarillisempänä palveltuaan juutalaisena merijalkaväessä – peräti liikunnanohjaajana ja vielä kiistatta kaikkein ankarimmalla armeijan harjoitusleirillä jota maa päällään kantaa. Merijalkaväenmiehiä leivotaan tukikohtien leireillä ja Seymour Levov oli ollut mukana auttamassa.

Me tiesimme kaiken tuon, koska Sweden salaperäinen viehätys eli sen lukion käytävillä ja luokkahuoneissa, missä minä siihen aikaan opiskelin. Muistan miten me kavereiden kanssa teimme kevään aikana pari kolmekin kertaa retken Viking Fiel-

dille East Orangeen katsomaan miten Upsalan joukkue pelasi jokalauantaista kotiotteluaan. Heidän tähtilyöjänsä ja ykköspesän haka oli Swede. Kolme kunnaria yhtenä päivänä ottelussa Muhlenbergiä vastaan. Aina kun näimme katsomossa puku päällä ja hattu päässä seisovan miehen kuiskimme toisillemme: »Kykyjenetsijä, kykyjenetsijä!» Olin jo collegessa, kun kuulin eräältä edelleen kotikulmilla asuvalta koulukaverilta, että Swedelle oli tarjottu sopimusta Giantsien farmijoukkueessa, mutta että hän oli hylännyt sen ja mennyt sen sijaan töihin isänsä yritykseen. Myöhemmin kuulin vanhemmiltani, että hän oli nainut Miss New Jersey'n. Ennen Atlantic Cityn Miss Amerikka -kisaa vuonna 1949 tämä oli voittanut Miss Union County -tittelin ja ennen sitä Upsalan Kevätkuningattaren. Kotoisin Elizabethista. Ja shiksa. Dawn Dwyer. Swede oli tehnyt sen.

Eräänä kesäiltana vuonna 1985 ollessani käymässä New Yorkissa menin katsomaan Metsien ottelua Astroja vastaan, ja kun kiertelin ystävieni kanssa stadionia oikeaa porttia etsiskellen, näin Sweden, kolmekymmentäkuusi vuotta vanhempana kuin silloin kun olin katsellut hänen peliään Upsalassa. Hänellä oli valkoinen paita, raidallinen solmio ja hiilenharmaa kesäpuku, ja hän oli edelleen järkyttävän komea. Kullankeltainen tukka oli asteen tai kaksi tummempi, mutta ei yhtään ohuempi; eikä se ollut enää lyhyeksi leikattu vaan peitti kunnolla hänen korvansa ja riitti sitä niskassa kauluksellekin. Täydellisesti istuvassa puvussaan hän vaikutti vieläkin kookkaammalta ja hoikemmalta kuin muistikuvieni urheiluasuisissa. Muuan seurueemme nainen huomasi hänet. »Kuka tuo on? Sehän on – sehän on... Onko se John Lindsay?» hän kysyi. »Ei», minä sanoin. »Hyvä luoja. Tiedättekö kuka se on? Se on Swede Levov», minä sanoin ystävilleni. »Sehän on Swede!»

Sweden vierellä käveli laiha, vaaleatukkainen seitsemän kahdeksan vanha poika, jolla oli Metsien lippis ja vasemmassa kädessä baseballräpylä, vasemmassa niin kuin hänen isälläänkin

oli ollut. Nuo kaksi olivat selvästi isä ja poika, ja he nauroivat yhdessä jollekin, kun minä lähestyin heitä ja esittäydin. »Minä tunsin veljesi Weequahicissa.»

»Zuckerman?» hän sanoi ja ravisti innokkaasti kättäni. »Se kirjailija?»

»Kirjailija Zuckerman.»

»Totta kai, Jerry'n hyvä ystävä.»

»Ei Jerryllä tainnut olla hyviä ystäviä. Hän oli liian ylivoimainen ystäviinsä verrattuna. Hänellä oli tapana pieksää minut pahanpäiväisesti pöytätenniksessä teidän kellarissanne. Minun voittamiseni pingpongissa oli hyvin tärkeää Jerrylle.»

»Vai sinä se olet. Äitini sanoo että 'hän oli aina niin mukava ja hiljainen poika meillä käydessään.' Tiedätkö kuka tämä on», hän sanoi pojalleen. »Se mies joka kirjoitti ne kirjat. Nathan Zuckerman.»

Poika kohautti harteitaan ja mutisi hämmentyneenä: »Hei.»

»Tämä on minun poikani Chris.»

»Ystäviäni», minä sanoin ja huiskautin kädelläni esitelläkseni ympärilläni olijat. »Ja tämä mies», minä sanoin heille, »on Weequahicin lukion historian paras urheilija. Todellinen kolmen lajin taitaja. Pelasi ensimmäistä pesää kuin Hernandez – ajatuksella. Ja mikä lyöjä. Tiesitkö sen?» minä sanoin hänen pojalleen. »Isäsi oli meidän Hernandez.»

»Hernandez on vasuri», poika sanoi.

»No, sillä pikku erotuksella», minä sanoi tuolle pikku pilkunussijalle ja tarjosin toistamiseen kättä hänen isälleen. »Olipa mukava tavata, Swede.»

»Totta. Voi hyvin, Skip.»

»Terveisiä veljelle», minä sanoin.

Hän nauroi, me erosimme ja joku sanoi minulle: »Jassoo, Weequahicin lukion historian suurin urheilija kutsui sinua 'Skipiksi.'»

»Tiedän. Uskomatonta.» Tunsin olevani melkein yhtä valittu kuin kerran aikaisemmin kymmenen vanhana, kun

Swede oli henkilökohtaisesti tunnustanut minut käyttämällä lempinimeä, jonka olin saanut hypättyäni alaluokilla parin luokan yli.

Puolivälissä ensimmäistä sisävuoroa muuan kanssamme ollut nainen kääntyi puoleeni ja sanoi: »Olisitpa nähnyt naamasi – olisit yhtä hyvin voinut kertoa meille että hän oli Zeus. Nyt minä tiedän miltä sinä näytit pikkupoikana.»

Pari viikkoa ennen vuoden 1995 muistopäivää kustantajani toimitti minulle seuraavan kirjeen.

Hyvä Skip Zuckerman,

pyydän anteeksi että häiritsen näin kirjeitse. Voihan olla ettet muista tapaamistamme Shea-stadionilla. Olin siellä vanhimman poikani kanssa (joka opiskelee ensimmäistä vuottaan collegessa) ja sinä ystäväsi seurassa katsomassa Metsien otte-
lua. Se oli kymmenen vuotta sitten, Carterin, Goodenin ja Hernandezin aikakaudella, kun Metsejä vielä saattoi katsella. Ei enää.

Kirjoitan tiedustellakseni voisimmeko joskus tavata ja jutella. Jos sallit tarjoaisin Sinulle mielelläni illallisen New Yorkissa.

Otan vapauden ehdottaa tapaamista, koska olen pyöritel-
lyt mielessäni erästä ideaa siitä pitäen kun isäni kuoli viime vuonna. Hän oli yhdeksänkymmenenkuuden vanha. Ja sama vanha ärhäkkä, kilpailunhaluinen itsensä hamaan loppuun asti. Siksi hänen poismenoaan oli vaikea hyväksyä, korkeasta iästä huolimatta.

Haluaisin jutella hänestä ja hänen elämästään. Olen yrit-
tänyt kirjoittaa jotakin hänen muistokseen julkaistavaksi yksityisesti ystäville, sukulaisille ja liikekumppaneille. Lähes kaikki pitivät isääni sitkeänä, paksunahkaisena miehenä, jolla oli lyhyt pinna. Se on kaukana totuudesta. Kukaan ei tiedä

miten paljon hän kärsi rakkaidensa kokemien järkytysten vuoksi.

Ymmärrän toki jos sinulla ei ole aikaa vastata.

Tervehtien,
Seymour »Swede» Levov,
WHS 1945

Jos kuka tahansa muu olisi halunnut puhua kanssani, koska aikoi kirjoittaa jotakin isänsä muistolle, minä olisin toivottanut hänelle onnea ja pysytellyt visusti erossa koko jutusta. Mutta Swedelle minä lähetin vastauksen – tunnin sisällä kirjeen saatuani – ja siihen oli moniakin pakottavia syitä. Ensinnäkin: *Swede Levov haluaa tavata minut*. Naurettavaa kenties, mutta vanhuuden kynnykselläkin minun tarvitsi vain nähdä hänen nimikirjoituksensa kirjeen lopussa ja muistot niin kentältä kuin sen ulkopuoleltakin valtasivat minut, muistot jotka olivat viisikymmentä vuotta vanhoja ja silti lumoavia. Muistin miten kävin päivittäin kentän laidalla katsomassa jalkapalloharjoituksia sinä vuonna kun Swede pelasi ensimmäistä vuottaan koulun joukkueessa. Hän oli jo koripalloareenan pistekuningas, mutta kukaan ei aavistanut, että hän olisi aivan yhtä loistava jalkapallokentälläkin ennen kuin valmentaja pani hänet töihin ja meidän häviöllä ollut joukkueemme, joka piti perää kaupunkisarjassa, teki yksi tai kaksi tai jopa kolmekin touchdownia yhdessä pelissä ja kaikki syötöistä Swedelle. Kentän laiduille kerääntyi joka harjoituksessa viisi- kuusikymmentä poikaa katsomaan koulun joukkueessa harjoittelevaa Swedeä, joka pelasi kuluneessa nahkakypärässä ja ruskeassa pelipaidassa, jonka selässä oli oranssi numero 11. Joukkueen pelinrakentaja Lefty Leventhal juoksutti pallon kerran toisensa jälkeen Swedelle (»Lev-en-thal ja Le-vov! Leventhal ja Levov!») oli rallatus joka sai meidät palaamaan muistoissamme Sweden kulta-aikaan), ja vastustajan puolustajapelaajan tehtävä oli estää Swede Levov

tekemästä pistettä kerran toisensa jälkeen. Minä olen yli kuumenkymmenen, enkä minä ole niitä, joilla on edelleen sama elämänkäsitys kuin koulupoikana, muttei poika-ajan lumo ole ihan kokonaan haihtunut, sillä en ole tähän päivään mennessä unohtanut Swedeä, joka taklauksen jälkeen hitaasti kömpii pystyyn, ravistelee itseään, luo moittivan katseen pimenevälle syystaivaalle, huokaisee raskaasti ja hölkyttelee sitten muina miehinä pelaajarykelmään. Oli autuasta nähdä kun hän teki pisteen, ja kun hänet taklattiin ja hänen päälleen kasautui miestä kuin mutaa, ja hän vain otti ja nousi ja ravisti heidät päältään, se oli toisenlainen autuudenpaikka, tappelunnujakassakin.

Ja sitten eräänä päivänä minä sain jakaa tuon autuuden. Olin kymmenen vanha, enkä ollut vielä kertaakaan kokenut suuruuden kosketusta, enkä minä ilman Jerry Levovia olisi kiinnittänyt Sweden huomiota yhtään sen enempää kuin muutaakaan kentän laidalla norkoilevat. Jerry oli vastikään ylentänyt minut ystäväkseen, ja vaikka minun olikin vaikea uskoa sitä, Swede oli ilmeisesti huomannut minun hiippailevan heillä. Ja niin myöhään eräänä syksyisenä iltapäivänä vuonna 1943, kun kokonainen jalkapallojoukkue oli heittäytynyt Sweden päälle pelikentällä sen jälkeen kun hän oli saanut Leventhalin sinkoaman nahkakuulan ja valmentajan pilli soi äkisti merkiksi siitä että riitti tältä päivältä, Swede, joka kokeili varovasti toimiko hänen kyynärpäänsä puolittain juostessaan ja puolittain nilkuttaessaan pois kentältä, äkkäsi minut kakaroiden joukosta ja huusi: »Tämmöistä ei koripallo ollut koskaan, Skip.»

Jumala (kuudentoista korkeassa iässä) oli nostanut minut atleettien taivaaseen. Jumaloitu oli tunnistanut jumaloijansa. Kaikki ihailijat kuvittelevat, totta kai, että heillä on tietty salainen, henkilökohtainen yhteys idoliinsa, oli tämä sitten urheilija tai elokuvatähti, mutta tämän yhteyden synnytti ihan avoimesti tähdistä kirkkain ja vielä äimistyneen kaveripiirin silmien edessä – ällistyttävä kokemus, ja minä olin innoissani. Minä punastuin, minä hämmennyin, enkä varmaan kyennynt ajattelemaan

mitään muuta koko loppuviikolla. Ilkkuva itsesääli, miehekäs suurpiirteisyys, ruhtinaallinen jalous, urheilijan itsetunto joka oli niin ylitsevuotava että siitä riitti annos ihailijoillekin – tuo anteliaisuus ei vain hyökynyt ylitseni ja lehahtanut lävitseni, koska se yhdistettiin lempinimeeni, vaan se jäi mieleeni jonkin vielä suuremman kuin urheilullisen lahjakkuuden ruumiillis- tumana: lahjakkuutena olla »oma itsensä», kykynä olla tuo outo kaikennielevä voima ja silti pystyä puhumaan ja hymyilemään vailla ylimielisyyden häivää – se oli sellaisen ihmisen luontaista vaatimattomuutta joka ei tuntenut esteitä, jonka ei ilmeisesti koskaan tarvinnut taistella itselleen tilaa. En lainkaan kuvittele olevani ainoa mies, joka juutalaispoikana halusi olla tyypillinen amerikkalaispoika isänmaallisten sotavuosien aikana – jolloin koko kaupunginosa sota-ajan toiveet näyttivät keskittyvän Sweden suurenmoiseen urheilijanolemukseen – ainoa joka koko ikänsä on vaalinut mielessään muistikuvia tuon lahjak- kaan pojan ylittämättömästä tyylisestä.

Varmaan myös juutalaisuus, jota hän yhtenä suurista, blon- deista voittajista kantoi niin keveästi, puhutteli meitä – siinä miten me ihannoimme Swedeä ja hänen tiedotonta sulautu- mistaan yhdeksi Amerikan kanssa oli varmaan myös vivahdus häpeää ja itseinhoa. Hän tynnytti oitis herättämänsä juuta- laiset intohimot; se juutalaisten ristiriitatilanne, että halutaan olla mukana ja pysytellä erossa, intetään että ollaan erilaisia ja vakuutetaan ettei olla erilaisia, ratkesi itsestään tämän Swe- den loistokkuudessa, Sweden joka itse asiassa oli vain yksi monista naapuriston Seymoureista, joiden esi-isät olivat olleet Solomoneja ja Sauleja ja jotka siittäisivät Stepheneitä ja nämä taas vuorostaan Shawneja. Mikä hänessä oli juutalaista? Sitä ei mitenkään huomannut ja silti sen tiesi olevan jossakin. Missä oli hänen irrationaalisuutensa? Missä itkuherkkyytensä? Missä taipumus outoihin lankeemuksiin? Pois hänestä kavaluus. Ei hänessä ollut mitään teennäistä. Eikä kieroä. Kaiken sen hän oli juurinnut itsestään saavuttaakseen oman täydellisyytensä. Ei

kiipimistä, ei epätietoisuutta, ei kaksinaamaisuutta – vain tyyli, luonnollinen fyysinen tähtikvaliteetti.

Mutta... miten oli hänen subjektiivisuuteensa laita? Mitä Sweden subjektiivisuus oli? Täytyihän pinnan alla piillä jotain, sen koostumusta vain ei pystynyt kuvittelemaan.

Se oli toinen syy miksi vastasin hänen kirjeeseensä – se mitä oli pinnan alla. Millaista älyllistä elämää hänellä oli ollut? Mikä, jos mikään, oli uhannut suistaa Sweden elämän raiteiltaan? Kukaan ei selviä elämästä ilman pohdintojen, surun, epätoivon ja menetyksen jättämiä merkkejä. Nekin jotka saivat lapsina kaiken saavat ennemmin tai myöhemmin osakseen keskimääräisen annoksen surkeutta, joskus enemmänkin. Olihan hänen täytynyt tajuta asioita ja olihan hänen täytynyt pettyä. Mutta silti en pystynyt kuvittelemaan mitä hän oli tajunnut ja mitä kokenut, en kyennyt ottamaan hänestä selvää vielä nytkään: jonkinlaisessa nuoruusiän kuvitteellisessa jatkumossa olin edelleen varma siitä että Swede oli ollut koko taipaleensa ajan kivusta vapaa.

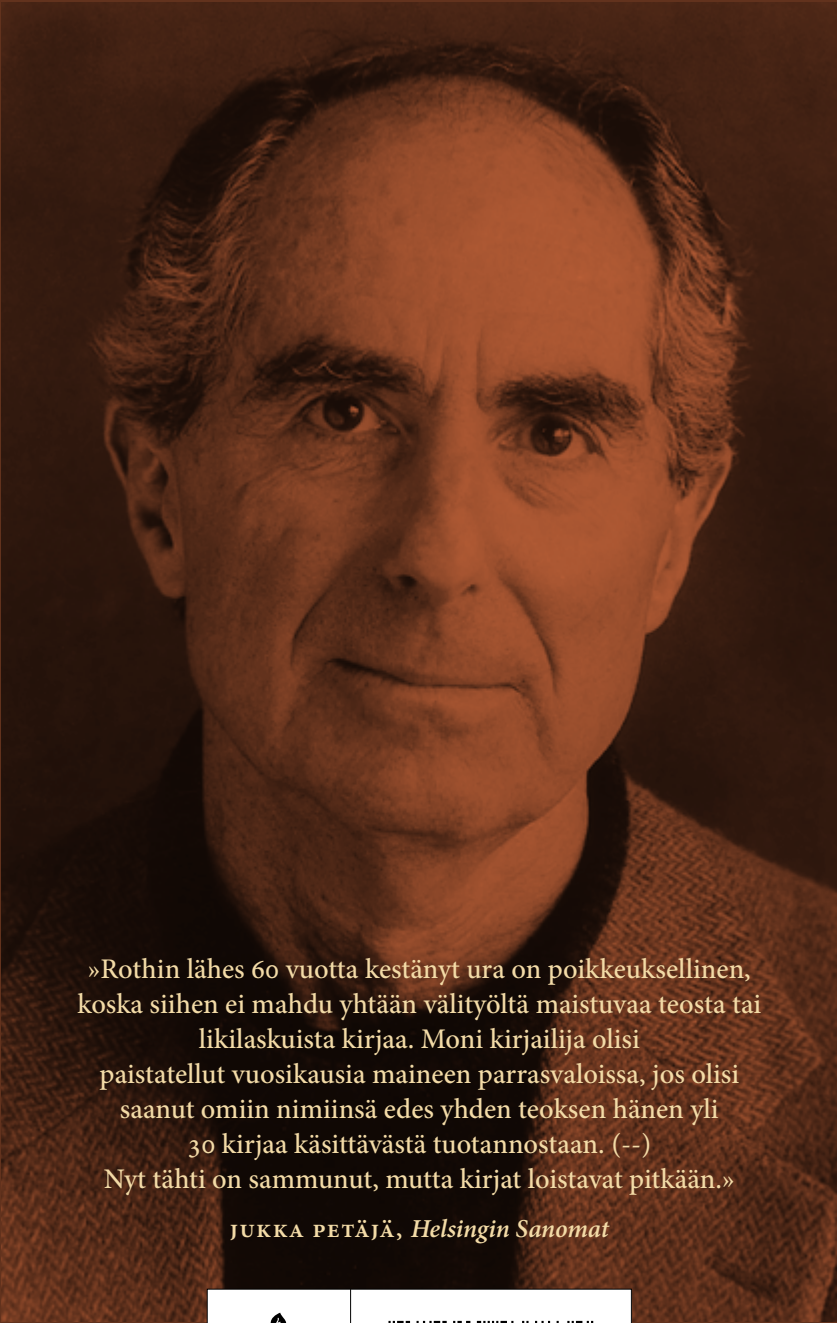
Mutta mitä hän sitten oli tarkoittanut huolellisesti suunnitellussa, kohteliaassa kirjeessään, puhuessaan edesmenneestä isästään, miehestä jota ihmiset pitivät paksunahkaisena, kirjoittaessaan: »Kukaan ei tiedä miten paljon hän kärsi rakkaidensa kokemien järkytysten vuoksi?» Ei. Swede itse oli kokenut järkytyksen. Omasta kärsimyksestään hän halusi minulle puhua. Ei hän halunnut paljastaa totuuksia isänsä elämästä vaan omastaan.

Olin väärässä.

Tapasimme eräässä italialaisessa ravintolassa Läntisen 50. kadun tuntumassa, missä Swede oli vuosia käynyt aterioimassa perheineen aina kun he tulivat New Yorkiin katsomaan jotakin showta Broadwaylle tai Knicksien ottelua Gardeniin ja minä ymmärsin heti etten pääsisi peruskysymysten lähimaillekaan. Kaikki Vincent'sissä tunsivat hänet nimeltä – Vincent itse, hänen vaimonsa, hovimestari Louie, baarimikko Carlo, meidän

tarjoilijamme Billy: kaikki tunsivat herra Levovin ja kaikki tiedustelivat miten rouva ja pojat jakselivat. Kävi ilmi, että hänen vanhempansa olivat eläessään tuoneet pojat Vincent'siin juhli- maan hääpäiväänsä tai syntymäpäiviä. Aha, minä ajattelin, hän on kutsunut minut tänne vain näyttääkseen, että on yhtä ihailtu Läntisellä 49. kadulla kuin muinoin Chancellor Avenuella.

Vincent's on niitä vanhoja italialaispaikkoja joita on tuhka- tiheässä keskikaupungin läntisillä kaduilla Madison Square Gardenin ja Plazan välillä, kolmen pöydän levyisiä ja neljän kynttelikön syvyisiä pikkuravintoloita, joiden sisustus ja ruoka- lista eivät ole muuttuneet miksiäkään ajoista ennen vuonankaalin keksimistä. Pienellä baaritiskillä nököttävässä televisiovastaan- ottimessa oli käynnissä jokin baseballottelu ja silloin tällöin joku asiakas nosti katseensa, katseli hetkisen, kysyi baarimi- kolta tilannetta ja sitä kuinka Mattingly pärjäs ja keskittyi sit- ten taas ruokaansa. Tuolit oli päällystetty sähköisenturkoosilla muovilla, lattialaatat olivat pilkullista lohenpunaista, yksi seinä oli peililasia, kyntteliköt eivät olleet aitoa pronssia ja ravintolan koristuksena oli puolitoistametrinen punapippurimylly joka sei- soi yhdessä nurkassa kuin mikäkin Giacometti (lahja Vincentin italialaiselta kotikaupungilta, sanoi Swede); sen vastapainona vastapäisessä nurkassa, patsasmaisella korokkeella oli muhkea kaksoismagnumpullo Baroloa. Rouva Vincentin kassan vieressä oli kulhossa ilmaisia minttusuklaita ja sitä vastapäätä oli pöytä jolle oli pinottu purkkikaupalla Vincentin Marinara-kastiketta; jälkiruokakärryssä oli napoleonleivoksia, tiramisua, täytekak- kua, omenatorttua ja sokeroituja mansikoita, ja seinällä meidän pöytämme takana poseerasivat nimikirjoituksin varustetuissa valokuvissa («Vincentiä ja Annea tervehtien») Sammy Davis Jr., Joe Namath, Liza Minelli, Kaye Ballard, Gene Kelly, Jack Carter, Phil Rizzuto ja Johnny ja Joanna Carson. Tietenkin siellä olisi pitänyt olla myös Sweden kuva ja olisi ollutkin, jos olisimme edelleen sotineet sakuja ja japseja vastaan ja kadun toisella puo- lella olisi ollut Weequahicin lukio.

»Rothin lähes 60 vuotta kestänyt ura on poikkeuksellinen, koska siihen ei mahdu yhtään välityöltä maistuvaa teosta tai likilaskuista kirjaa. Moni kirjailija olisi paistatellut vuosikausia maineen parrasvaloissa, jos olisi saanut omiin nimiinsä edes yhden teoksen hänen yli 30 kirjaa käsittävästä tuotannostaan. (--)
Nyt tähti on sammunut, mutta kirjat loistavat pitkään.»

JUKKA PETÄJÄ, *Helsingin Sanomat*

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-43783-4